

**Babits és társai
hívebb
emlékezetéért**

A megemlékezések korát éljük. De az idősebbek tükre néha már helytelen arányokat mutat. A fiatalabbak pedig, nemegyszer ösztönükben bízva, szabnak az épp kezükbe került kaptára. Elek Artúrt születésének 100. évfordulóján „halványan dekadens novellák” szerzőjének ecsetelte az Élet és Irodalom kritikusa, és műbírálataiért, melyek, úgymond, „különösebb feltűnést sohasem keltettek”, válon veregette. Pedig ez a „korrekt és árnyalt” kritikus gondozta 1911-ben a Nyugat első költői antológiáját, a még ismeretlen Móriczot ő vezette a folyóirathoz, és a magyar képzőművészeti kritikának új értelmet adott. Nagy Balogh művészetének első apostola volt, és Koszta szerkesztett természetere viruló, transzponált színeinek formanyelvét, mint személyes dráma kifejeletét jellemezte. Négy Rippl-Rónai tanulmánya szemlélteti, a művészi érzékenység mindig belső indíttatású párbeszéd még olyan irányzattal is, mint az impreszionizmus; mindamelllett a festő portréinak gyöngéit is észrevette. A pályakezdő Bokros-Birman lényegkifejező szoborfelületeiben meglátta az ókori és ősi minták szellemi rokonságot is eláruló hatását, de jós szemmel figyelt föl a puritán anyagformálás és a szobrász belső élete közti ellentmondás művészi feloldhatatlanságára. Egy csoportkiállítás művészei közül ígért nagy jövőt az induló Barcsaynak. Giorgione néhány hiteles festménye alapján megragadta a harmóniák álmodójának félreismerhetetlen pikturális és személységjegyeit, s alig egy-két műemlékkel ékes dél-német kisvárosok leírásában egy-egy természeti környezet lelkét is életre keltette. Páratlan beleélésre valló műkritikái ember és alkotása együttlátására adtak példát, alighanem azért, mert igazi novellistaként ismerte a szív örvényeit és a sors dramaturgiáját. Inkább hiszek én Illyésnek, aki ódát írt Elek Artúr halálára. A kritikus szíve joga, hogy ne szeresse Eleket, de nem ildomos épp évfordulóján lefitymálni. Irodalmi erkölcsünkre pedig fölöttébb káros „a lehető tökéletességig fokozott eszményét” elmarasztalóan a l'art pour l'art-ral azonosítani, mert ez az amatőr elképzelés az ösztönös pongyolaságot, a hevenyészett alkotást emeli pajzsra, holott épp ez irodalmi fejlődésünk egyik kerékkötője.

Mennyivel több megéntéssel idézi Osvátnak nemcsak szerkesztői nagyságát, hanem különben nem méltányolt kritikusit tevékenységét Komlós Aladár. Milyen kár, portréját elcsúfítja az az állítás, hogy „Babitsnak például sosem bocsátotta meg 1920-as cikkét a Tanácsköztársaságról, és későbbi ingadozását a Napkelet irányában.” Csak a tények valódiságát vonom kétségbe. A cikk 1919-ből való, és nem 1920-ból, és az irodalomtudomány eddig egyértelműen azt vallotta, Babits következetesen elhárította, hogy közreműködjék Tormay Cécile folyóiratában. Komlós-nak van tekintélye, s aki nem ismeri a tényeket, elhiszi állítását. Tormay Cécile 1929. június 14-én többek között ezt írja Babitsné Török Sophie-nak: „Mondja meg neki (ti. Babitsnak), hogy a kérés, melyel akkor fordultam hozzá, élön él ma is, és várja az ő válaszát. Mikor a Napkeletet elgondoltam, első gondolatom feléje fordult. Mondja meg neki, hogy az a folyóirat, melynek Török Sophie munkatársa, hazavárja őt, és én nem érzem beteljesülésnek a küldetést, melyet vállaltam, amíg ő nem jön közénk.” (OSzK Kéziratára, Babits-archívum, III/1309). Tehát Babits még feleségét sem követte a Napkelet táborába, mert meggyőződését életársánál is jobban szerette! Tormay Cécile 1923. április 9-én korábbi beszélgetésükből támadt két vitatémájukra utal: „Az egyik — bizonyosan emlékszik rá — szomorúsággal vegyes megdöbbenést, a másik súlyos aggodalmat váltott ki belőlem. A Károlyi-forradalom utolsó napjaiban megjelent „Szózat c. cikkére tértünk volt át, mikor a kérdéssel kapcsolatban megjegyezte, hogy ma ugyanazt írná meg, de nem ugyanúgy.” A kifogásolt cikk, „Az igazi haza” az emberiség eszményét a nacionalista gyűlölködéssel állítja szembe és magasztalja. Babits 1925-ben csakugyan újraírta hitvallását: ez a *Hazám!* című verse, mely a szabadon szálló képzelet útját választva kompozíciós elvül, művészi rátalálással tágitja a szülőföld eszményét azonos kiindulópontból az egész emberiség sorsává.

A másik aggályt burkolt fenyegetések kísérik: Babits ne közölje Hatvany cikkét a Nyugatban, mert úgymond, az író elválaszthatatlan írásától, már pedig Tormay szerint Hatvany az ország összeomlásáért felelős. Ismeretes Babits válasza: pár hét múlva közreadta a Nyugatban Hatvany *Ady világá-t*. Így „ingadozott” Babits, de Osvát ez idő tájt nem is kárhoztatta.

Gál István *Babits Adyról* címen a tárgyba vágó cikkek és versek gyűjteményét jelentette meg. Könyvének lehetnek kisebb hiányai és fogyatékosai, bevezetője sem mindenben reális, de kiadványa hasznos, megjelentetése dicsérendő, mert előítéleteket oszlat el. **Eörsi István** az

előítéletek szöszlőjaként csökkenteni igyekeznek Ady és Babits kölcsönös becsülésének jelentőségét. Egyetérthetünk vele abban, hogy Babits „a magyarság, az egyetemes emberi értékek és a modern költészet sorsáról vall színt” Ady melletti kiállításával. De az ötvennyolc dokumentumnál hogy tarthatja lényegesebbnek egy 23 éves korban írt magánlevelében kifejtett idegenkedését Adytól? Pedig Babits elismerést is hangoztat, ellentétben Kosztolányival, akinek sorai ezt a választ előingerelték. **Eörsi** szerint Babits *Petőfi és Arany*-ában már a kortársak is olyan „költői tipológiát láttak”, mely a szerzőt Adyval állítja szembe. Ha ez igaz volna, egy év múlva a Nyugat szerkesztői, akik rajongtak Adyért, nem adták volna ki könyvalakban is. Egyikük, Fenyő Miksa 1910. november 27-én így ír Babitsnak: „Az Arany—Petőfi-tanulmány pompás volt; *mindenki* elragadtatással olvasta.” (OSzK Kézirattára, uo. III/1438). Ugyanő 1911. április 3-án ezt írja Babitsnak, újabb verseskönyve fogadtatásáról: „Ady Endre, ki betegen fekszik most Pesten, a legőszintébb, s igazán meleg elismeréssel beszélt kötetéről.” (Uo.) Ady Elek Artúr antológiájának is egyedül azt róttá föl, hogy Babitsot nem mutatja be méltóképpen! (Babits elégedett volt.) Barátságukat Ady kovácsolta, s ez jellemének dicsérete: „Babits Mihály, akit Ady nagyra tartott, s akinek barátságát Ady kereste, s nem hiába” — írta Fenyő Miksa a Nyugatban.

Megfontoltabban kellene mérlegelnünk, mennyi a *Petőfi és Aranyban* az irodalomtörténeti polarizálás, és mennyi az önarcképfestő elem: **Eörsi** melléfogásai erre intenek. Babits korai esszéi kibővített bírálatok, s amennyire önálló Ady-képe, „nyárspolgári” Petőfije csakugyan Hartmann János *Petőfi-tanulmányok*-jának gondolatait élezi ki. Nem igazságos kép, de alkalmazott „naiv” jelzője régebbi kritikánkban annyit jelent, népies, népi. Ezt érdemes meggondolni.

Ellentétben **Eörsi** közlésével, Lukács és Hatvany dicsérte A Holnap Babits-verseit. „Ritmusaiban megszólal valami, amit nálunk még nem lehetett hallani, valami vad gazdagság, a látások izzó részegsége és az érzések mélységes, komplikált és mégis töretlenül primitivitása. Egy ősi nagy természetből fakadt, minden körülményektől független energia” — írta Lukács. Hatvany szerint „vizionárius ereje rendkívül nagy.”

A tények igazságát kérjük nagyjainknak!

RÁBA GYÖRGY